

Kék farkasok

Születésnap beszélgetés a Kolozsváron élő, 80 éves
Kossuth- és József Attila-díjas Király László költővel, íróval

Akkor vagyunk gazdagok, ha a nyelvünk is gazdag.

– Egy vallomással kezdem: 1971-ben, zöldfülűként, verset küldtem a kolozsvári *Utunk* című irodalmi lapnak, s meghívtak, hogy látogassak el a szerkesztőségbe. Mikor beléptem, Te egy félreeső asztalnál sakkasztál szerkesztőtársaddal, Kocsis Istvánnal... Meg lehetett engedni egy-egy sakkpartit, mondjuk, két lapszám szerkesztése közben vagy máskor is?

– Nem tudom, hogy korábban sakkasztalt-e; én '68-ban kerültem az *Utunk*hoz. Amikor nem voltak szerkesztésre váró kéziratok, akkor leültünk, s játszottunk egy-egy partit. Nem voltunk nagy sakkozók; Marosi Péter, a kritika rovat vezetője is játszott, de ő inkább csak a játék kedvéért; linkóci volt. Még Baróti Pál, Marosi „beosztottja” szeretett játszani. És néha K. Jakab Antal, de ő képes volt órákat gondolkodni egy lépésen. Nem volt öröm a vele való játék.

– Egyébként, mivel töltöttétek ki az „üresjáratokat”?

– Magas szintű pletykálással. Hogy oldódjon a hangulat, amiben az egész ország szenvedett. Ezek nem voltak politikai pletykák, mert attól tartottunk... Tudtuk, hogy az állambiztonság nem alszik, de azért néha, bizalmasan, el-sütöttük egy-egy jó viccet.

– Bár a Kis-Küküllő menti Sóvárádon születélt, Nyárádgálfalva és Csikfalva¹ jelentte gyermekéveid első színterét. Milyen emlékeket őrzöl a két településről?

– Gálfalváról és Csikfalváról ma is szeretnivaló emlékeim vannak. Gálfalván kezdtem iskolába járni, ez nagy élmény volt és maradt, holott tanító apám mellett nem volt idegen számomra a könyvek, az írás, a tanulás világa. Egyáltalán: tudni – ez nagy megbecsülésnek örvendett mind a Király, mind a Vass családban, ahonnan anyai ágon származom. Kevés cimborá nevére emlékszem Gálfalváról, de a Harai Andráséra igen. Ő készített nekem egy remek, „égig vivő” nyilas puskát, afféle számszeríjat. András árva volt, s úgy emlékszem, a nevét versben is megörökítettem. A *Kék farkasok* egyik szereplőjét meg egyenesen Kis Harai Mihálynak hívják. Csikfalva több s erősebb, meghatározóbb nyomot hagyott az életemben. Ott telt valójában az igazi gyerekkorom, ott

1 Csikfalva vagy Csíkfalva, a hivatalos bejegyzésekben mind a kétféleképpen szerepel.

kezdett emberformám lenni, az első nagy barátságom is oda köt; Incze Dénes padtársamat jelenti, aki Dugó néven szintén ott van a regényben. Csikfalván kezdtem érteni, mi is történik körülöttünk, velünk, az emberekkel, a hozzánk hasonló tanügyi „dolgozókkal”, akiket igen pontosan kidolgozott „kágébé” tervek alapján távol tartottak a szülőfalujuktól, vidéküköktől. Nyolc évig éltünk idegen házakban, idegenként, holott az apám népszerű, tevékeny ember volt, aki valóban szolgálta a közösséget nagyenyedi kollégiumi szellemben; énekkar, tánccsoport, olvasókör ifjaknak s öregeknek... Csakhogy: mégsem voltunk oda-valsósiak! Mi, a tanítógyerekek voltunk a *fecskék*, akik tavasszal megérkeznek, s ősszel útra kelnek. Visszajárni a két faluba nemigen szoktam, de ottani élményeim, benyomásaim, tapasztalataim sok írásomban szerepelnek. Irgalmatlanul szegények és kiszolgáltatottak voltunk...

- *Még nem voltál 20 éves, amikor az Utunk közölte első versed 1963-ban. Emlékszel még debütversed címére?*

- Nem emlékszem, de arra igen, hogy '63. május elseje előtt táviratot küldött Márki Zoltán, az *Utunk* versrovatának szerkesztője, és az egyetem portása óra közben megkeresett, az egyik tanteremben vagyok a 31 közül, behozta a táviratot, és átadta. Még a tanárok is meglepődtek! Félttem, hogy otthon, Sóvárádon történt valami; nagyanyám nagy beteg volt. Többektől kértek verset, Farkas Árpitól is, meg másoktól. Jöttek a május elsejei ünnepségek, és ennek tiszteletére ünnepi oldalt kellett összeállítani. Ez így volt augusztus 23-án és november 7-én is. Ez volt a mi bebocsátásunk az irodalomba. Persze, tudtuk, hogyan kell csinálni, hogy ne tűnjön talpnyalásnak, s a versnek legyen tartása. Ha bekerültünk egy ilyen összeállításba, később már jöhettek a „komolyabb” versek is, melyeknek semmi közük nem volt a pirosbetűs ünnepnapokhoz. Különben tízéves korom óta írok, első megjelenésemig székérdéknyi papírt pusztítottam el; volt ott vers, próza, még paródia is. Heveny Petőfi-, Arany-, Ady-fertőzésem estem át, míg megjelenhető szövegeket lettem képes írni, és bevallom: gyönyörű iskola volt, még egyszer szívesen végigcsinálnám...

- *Kik voltak egyetemista társaid 1961-66 között?*

- Szenzációs évfolyamunk volt: Farkas Árpi, Magyar Lajos, Balázs András, Apáthy Géza, Tömöry Péter, Horváth Andor, Rohonyi Zoltán, Znorovszky Attila, Molnos Lajos, Molnár Szabolcs és mások. Jó évfolyam volt, kemény évfolyam. Ilyen volt előttünk két évvel a Kocsis Istvánék évfolyama. Időnként, 2-3 évente, össze szokott verbuválódni egy-egy jó évfolyam. A mi Kolozsvárunk akkor pezsgett; írtunk, színt játszottunk, fociztunk, „fennforogtunk”. Feltámasztottuk halódó állapotából a Gaál Gábor Irodalmi Kört, s az egyetemi magyar nyelvű színjátszást, akkor, amikor nem jó féle szelek fújtak. Nem is vették jó néven tőlünk ezt a nyüzsgést az erre szakosodott felügyelők – ám ez lehetne egy másik beszélgetés témája. Amúgy sem érdekeltek az akadályok. Vonzereje volt a „bandának”, levegője egy levegőtlen korban, s ez szemet szúrt irigyeknek és másoknak. Kolozsvár akkor épp nekünk való volt, méreteit és hangulatát tekintve. Volt benne egy-két lerobbant csehó, olyan is, amelyikben vak cimbalmos

játszott hangszerén, s énekelt első világháborús nótákat. Fürdeni lehetett a Szamosban, s rendesebb helyeken még hitelbe is fogyasztottunk.

– *Hol laktál, ki volt a szobatársad?*

– Az első három évben a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem bentlakója voltam, diákokthonban laktunk, nyolcágyas szobákban. Szekrénytársam volt Molnos Lajos. Három év után, amikor kezdték közölni verseinket, jött a honorárium, s ki tudtuk fizetni a lakbért, kiköltöztünk. Én Farkas Árpival egy padlásszobában laktam az Erzsébet út tetején, a mostani Carpați utcában, nem messze a CFR-stadiontól. Három percre voltunk az egyetemtől; onnan ereszkedtünk le minden reggel a Marianumba. Tőlünk nem messze lakott Fodor Sándor író; neki volt egy kis balkonja, s ha kinézett, látta, hogy nálunk ég a villany, tudta, hogy otthon vagyunk. Igaz, eleinte még villany sem volt, és az ajtóban kulcs sem. Sosem zártuk be az ajtót! A tulaj a magyar operának volt a hegedűse. Ösztöndíjam volt, eladtam a kajajegyeket, és ütötte a házbért...

– *Miért mentetek albérletbe?*

– A szabadságért! Így akkor és oda mehettünk, ahová akartunk. Csend volt, lehetett alkotni. Én sohasem tudtam zajban írni.

– *Ki lakott ott korábban?*

– Gálfalvi György² és Szócs Kálmán.³ Nem tudom, hogy Kálmán mennyit volt ott, mert ő hamar lelépett. Lászlóffy Aladár mondta, hogy próbálták betenni az ötéves magyar szakra, de nem sikerült. Előbb Vásárhelyen kijárta a „pedát”, biciklivel naponta kijárt Kisgörgénybe, és később, 1964–65-ben Parajdon tanított. Így került a Vörös Zászlóhoz.

– *Mikor születtek a versek: éjjel, hajnalban, délután, séta közben?*

– Leginkább éjszaka. Amikor csend volt. Amikor el lehetett húzódni valahová...

– *A versnek kell legyen üzenete?*

– Feltétlenül. A magam nevében beszélek. Hatezer féle elmélet van erről is. Én négy évig írtam a *Bóják* sorozatot az *Utunkban*, amolyan didaktikai céllal. A kis európai irodalmak a franciától vettek át nagyon sok módszert. Innen jött a klasszikus, hagyományos verselés feloldása. Nagy névsorról beszélhetnék. De majd máskor. Én nem magamnak írom a verseket, hanem annak, aki elolvassa. Soha nem írtam ún. *irodalmi verseket!* Az irodalom nem magánügy! Amíg nem olvassák el a verset, addig nem ér semmit. Akkor vers a vers, ha elolvassák, és elkezd élni... A vers – kommunikáció. Pont úgy, mint egy kérvény. A beszéd is az...

– *Mit lehetett eldugni a sorok közé, amit mások vagy észrevettek, vagy nem?*

– Mindent! Régebb több mindent el kellett dugni. Létezik egy jelbeszéd az író és az olvasó között. Az irodalom csak valamiféle megnyilvánulása az embernek.

2 Gálfalvi György (szül. 1942) erdélyi magyar író, újságíró.

3 Szócs Kálmán (1942–1973) erdélyi magyar költő, újságíró.

- *Ha megszületett a vers, megmutattátok egymásnak, vagy ez inkább magánügy volt?*

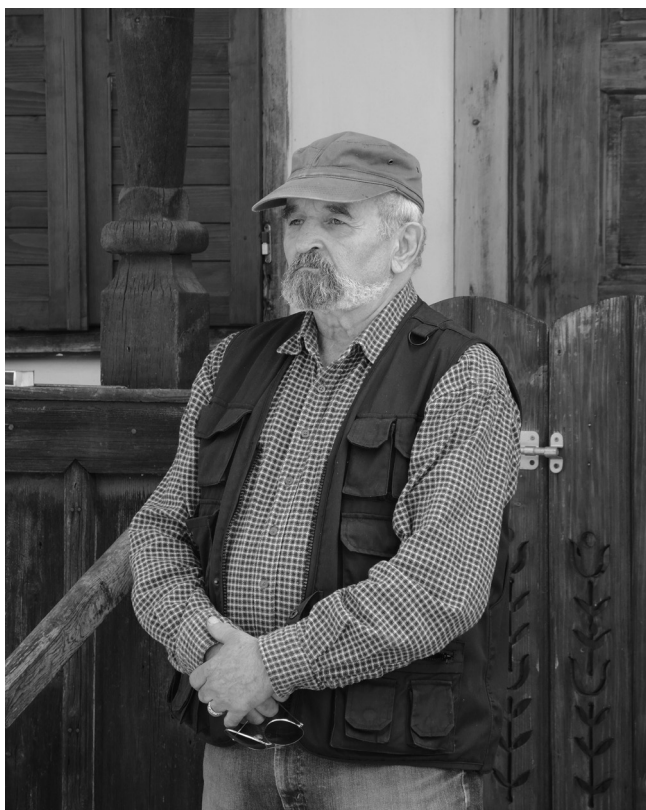
- *Fel szoktuk olvasni. Magyar, Farkas, Molnos – mi fel szoktuk olvasni. Ahogy megírtuk, rögtön továbbadtuk. Vártuk a visszajelzést. Molnos Lajos mondta később: a sok jó ötletet, amit tőlem hallott, ő is megírta...*

- *Hogy kerültél az Utunkhoz?*

- *Engem Szilágyi István, az akkori főszerkesztő-helyettes vitt a laphoz 1968-ban. Létay Lajos volt a főszerkesztő. Akkor volt a Prágai Tavasz! Elkezdődött egyfajta fellazulás, ami 1971-ig tartott, amikor Ceaușescu elment Észak-Koreába, s meglátogatta Kim Ir Szent. Mikor hazajött, már tudta, hogyan kell „csavarni” a lazuláson... A legdemokratikusabb szellemű író, aki az *Utunk*nál dolgozott, Marosi Péter volt. Mikor odakerültem, teljesen felszabadult volt a légkör; pertut „ittunk”, de nem úgy, hogy egyből letegezett. Felajánlotta a tegeződést. Ahogy illik.*

- *Az Utunk szerkesztősége akkor a kolozsvári Szentegyház utcai Café bár fölött volt. Ott a bárban valódi írók asztalához ülhettek a betérők – kávézni, beszélgetni. Hogyan emlékszel azokra a beszélgetésekre?*

- *Tudni kell, hogy a '60-as években Kolozsváron nem voltak igazi kávézó helyek. Nem volt még divatban. Az egyik első igazi presszós kávé az *Utunk**

szerkesztősége alatt volt, a Café bárban. Oda járt kávézni a városi intelligencia krémje, köztük írók, művészek, neves sportolók, és azok a vendégek is, akiknek a szerkesztőségben akadt dolguk. Sok érdekes beszédtema került terítékre...

– *Említetted az újjáéledt, felpezsdült Gaál Gábor Irodalmi Kört...*

– 1962-ben kezdtünk odajárni; Farkas, Magyarai, Molnos, Balázs, én. Akkor 4-5-6 „lézengő” tag ténfergett az összejöveteleken, de később, ahogy kezdtünk hozzászólni, vitatkozni, bizony érdekeseket mondhattunk, mert ez a létszám megugrott 20-30-60-ra. Bodor Pál volt a „védnökünk” az *Utunk* részéről, Molnos Lajos az elnök. Egy adott pillanatban észrevettük, hogy a szeku kezd érdeklődni: mi történik ott; engedély nélkül gyülekeznek, sokan vannak... Ettől fogva jegyzőkönyvet vezettünk: ki, mit mondott, hogyan vélekedett. Mikor házkutatást tartottak nálunk, megkaptak egy rakás dossziét, de semmi „veszélyes” nem volt bennük, visszaadták.

– *Volt egy hírhedt eset, 1965. szilveszter napján, amikor hajszálon múltott, hogy az állambiztonság embereinek kérésére, ötödmagadat nem rúgtak ki az egyetemről. Mi történt, hogyan védett meg titeket Daicovicu,⁴ a rektor?*

– Az év utolsó napja volt, épp készültünk vakációra, szilveszterezni, s minket, ötünket – Farkas Árpit, Magyarai Lajost, Molnos Lajost, Apáthy Gézát s engem – behívtak az egyetem vezetősége elé. Nem tudtuk, mit akarnak. Ott volt az egyetem vezetősége és a kolozsvári szekusok főnöke is. Tanárainkat szólították, hogy mondják el, milyen diákok vagyunk. Ez öt órán keresztül folyt. Mikor mi kezdtünk el beszélni, Daicovicu, a hírhedt rektor elkezdett ordítani. Később rájöttem: azért teszi, nehogy beismerjünk valamit, hanem ő kiabálta: – *Te engem nem tudsz átejtetni, fogd be a szád!* Alpári stílus uralkodott. Szünetben velünk volt a szekustiszt, Fényes Ferenc, cigivel kínált, s azt mondta: – *Fiúk, csak egy kérésem van: nehogy azt mondják valakinek, hogy ezt a kivizsgálást, kihallgatást mi kezdeményeztük. Mert ez feljelentés alapján történt...* A megyei pártfőnök telefonba ordította: ki kell rúgni őket, mit képzelnek?!...Végül a rektor kérte, hogy mindent adjon írásban, pecséttel ellátva, ami nem történt meg, s így megmenekültünk.

– *1966-ban végeztél, amikor Felsőbányára, Nagybányától 9 kilométerre kaptad a kihelyezést, ahol oroszot tanítottál. Hogyan emlékszel Felsőbányára; milyen volt a magyarság aránya, az iskolákban való magyar oktatás helyzete, a közhangulat?*

– Azért választottam Felsőbányát, mert egy évvel korábban barátkoztam össze Törös Gábor szobrászművésszel, volt ifjúsági birkózó Balkán-bajnokkal, aki egy szerencsétlen gyógykezelés folytán süket lett, nem hallott semmit. Ő Nagybányára került. De korábban már összebarátkoztunk Kolozsváron. Akkor Felsőbánya magyar város volt. A házigazdát Danciu Vasilénak hívták, de mindenki Dancs Laci bácsinak szólította. Magyarul beszéltek. Egy évharmadot voltam ott, szeptembertől karácsonyig, mert tudtam, hogy februárban

4 Constantin Daicovicu (1898–1973) román történész, a dákoromán kontinuitás elméletének egyik kidolgozója.

be kell vonuljak katonának. Leszerelés után, '67 második felét „mezeizéssel” töltöttem: bejártam a *Korunkhoz* szerkesztést tanulni. Balogh Edgár volt a főszerkesztő-helyettes, aki úgy akarta, hogy ha nemsokára nyugdíjba vonul, én maradjak helyette. Persze, ott voltak a régi szerkesztők, komoly gárda, ezt nem nézték jó szemmel, s én megéreztem ezt a hangulatot...

- Van valamilyen emléked a 6 hónapos katonai időszakról? Lehetett verselgetni munkád közben?

- Most már csak jó emlékeim vannak. Lehetett írni, úri dolgunk volt az otopeni laktanyában. Mondhatnám: elit társaság voltunk: tanárok, színészek, muzsikások, írók, mérnökök... Úgy is bántak velünk - tisztelettel. És mi viszonyoztuk a tiszteletet. Nem volt rossz.

- Több nyelvből fordítottál, legtöbbit románból, oroszból, lengyelből, csehéből, franciából és bolgárból. Mekkora kihívás a más nyelvből való tolmácsolás? Hogy sikerült beszerezni a külföldi írók, költők friss termését, amit még „nem ettek meg” a pályatársak? Sosem hívtak meg ezekbe az országokba, mondjuk úgy: tiszteletből, elismerésként?

- Induljunk a végéről. Nem hívtak meg sehová, mert nálunk, Erdélyben a fordítás lelkesedés, kihívás kérdése. Magyarországon régebb akkorra becsülete volt a fordításnak - szoktam mondogatni -: ha egy lepke bukfencet vetett a nyugati nagy irodalmakban, már lefordították. Ez különben már Petőfi, Arany, Kisfaludy Sándor idejében elkezdődött. Hogy mit fordítunk Erdélyben? Mikor bejártam a *Korunkhoz*, lengyel színházi folyóiratokat szemléltem, azt írtam meg. Az *Utunknál* volt egy világirodalmi rovat, hetente egy oldalon. Ide befért 2-3 vers, egy karcolat, egyebek. Ezt rám bízta, én voltam a gazdája. Nem volt visszhangtalan. Eddig 6 műfordításkötetem jelent meg. A közös bennük az, hogy a lefordított költői műveket én magam találtam meg és válogattam ki. Életem egyik legszebb kalandja! Ahány lefordított költő, annyi új ablak a világra, annyi új testvér-rokon. Oroszokkal, lengyelekkel, grúzokkal, csehekkel, japánokkal, szerbekkel, bolgárokkal, franciákkal „ültem s ülök” gyakran egy asztalnál - és még nem fordult elő, hogy valaki fölállt volna bármi oknál fogva is a „bandából” sértődötten. Úgy vettem észre, jól megvoltunk s megvagyunk együtt. Az én munkáimból fordítottak - a román nyelven kívül (amelyen verskötetem, regényem, elbeszéléskötetem is megjelent) - német, angol, lengyel, orosz, francia, svéd, finn nyelvre. Ezekről van tudomásom. Ezek folyóiratokban és antológiákban jelentek meg.

Visszatérve az egyetemre: a cseh nyelvet választottam fakultatívnak, mert én a lengyelt akartam, de nem volt lengyeltanár. Szerencsémre, az orosz katedrán volt egy tanárnő, aki Prágában született. Öten voltunk diákok egy csoportban, mind cseh nyelvet tanultunk.

- Mit fordítottál cseh nyelvből?

- 1968-ban például, amikor jött a prágai tavasz, és érezni lehetett az enyhülés fuvallatát, lefordítottam Jiriná Hankovától az *Átváltozások* című verset. Egy csehországi irodalmi lapban jelent meg, egész oldalon, onnan kaptam. Afféle himnusz volt a kezdődő „új” világhoz. Akkor úgy nézett ki...

- Volt visszhangja?

- Igen. Akkor már egy rövid ideig el volt törölve a cenzúra, valami aprócska szabadságot adtak, nem kellett előre beadni a lapot cenzúráztatni.

- Meddig tartott ez a szabadság?

- 1971-ig, amikor Nicolae Ceaușescu meglátogatta Észak-Koreát, Kim Ir Szent, s látta, hogy mi van ott. Hazajött és minden megváltozott... Megtetszett neki. A többit tudjuk.

- Mit fordítottál románból?

- Elsősorban kortárs román lírát. Eugen Jebeleanu *Hannibál* című kötetét 1975-ben ültettem át magyarra, majd Geo Bogza *Orion* című verseskötnyvét (1981), Cezar Baltag *Egyszarvú a tükörben* (1984) és Daniela Crăsnaru *A babiloni oroszlánok* (1985) verseit s Ioan Flora jugoszláviai román költő egy kötetét.

- És mit fordítottak a te műveidből román nyelvre?

- *Lupii albaștri* (*Kék farkasok*), Andrei Fischof fordítása (Kriterion, 1975); *Oastea uitată* (*Az elfelejtett hadsereg*) fordította: Paul Drumaru (Kriterion, 1981); *Țărnuțel veșnicei zăpezi* (*Az örök hó határa – novellák*) fordította: Lia Meltzer (Kriterion, 1986). Megjegyzem, hogy Paul Drumaru (1938–2016) nagyváradi költő volt, akinek a civil neve Deutsch Pál. A legjobb fordítóm, aki majdnem egy egész kötetre való verset ültetett át román nyelvre, az Kocsis Francisko Marosvásárhelyről.

- *Kétséget kizárva, a legsikeresebb köteted az epikai formában megírt nemzedéki számvetés, a Kék farkasok. Mesélj erről!*

- Legelső változatának a címe ez volt: *Krisztusok a hídon*. Arról szólt, hogy egy hídon át kell menni, ahol mindenkinek vámot kell fizetni, vagyis: vallania kell az életéről. 60–70 fleknyi írás lett belőle. Átadtam Szabó Gyulának az *Utunknál*, aki a prózarovatot vezette. Azt mondta: *Nagyon jó, de nincs megírva. Olyan, mint egy fa, amelynek nincsenek ágai*. Letörten hazamentem, felnyitottam a dobkályha tetejét, és mind a három példányt tűzbe dobtam. Évi sírt [Katona Éva színművésznő, Király László felesége – szerk. megj.], legalább egy példányt hagyjak meg. Félévig nem nyúltam hozzá, s azután újból megírtam. Így született meg a *Kék farkasok*. Olyan ötévente újra meg újra átolvasom, s mindig megfogom bennem: ha most kéne megírnom, így és így tenném; mindig másként. Szerencsére nem tettem s nem teszem.

- *Honnan a címe?*

- 1950. januárban történt, amikor első osztályos voltam. Édesapám Nyáradgálfalván volt tanító, s kérte az áthelyezését, azaz: a hazahelyezését, mert ő sóváradi volt, s mindig haza akart menni. Erre fel áthelyezték a Felső-Nyárad mentére, Csikfalvára. Éjjel egy teherautóval költöztünk, s ahogy elhagytuk Nyárádszeredát, a gyönyörű holdvilágos éjben, a hegyoldalban valami árnyakat láttunk. Azt hittük, hogy emberek vannak ott. Félünk, mert akkor bizonytalan időket éltünk: itt-ott még lövöldöztek... De ahogy néztük, s én is néztem, - a kabinban voltam, édesanyám ölében - észre lehetett venni, hogy azok az árnyak nem emberek, hanem farkasok. Valósággal megnyugodtunk, hogy csak farkasok vannak az éjszakában: kék farkasok. Később, amikor sokan elolvasták

a regényt, volt olyan, aki halkán megjegyezte: tudjuk mi, milyen farkasokról van szó: akiknek kék epolettjük⁵ van a vállukon.

- *Az író legfontosabb munkaeszköze a nyelv... Te is így látod?*

- Számomra a nyelv nem munkaeszköz. Inkább mondanám azt, hogy egész életre szóló szerelem ébresztője és tárgya. Emberré válásom végigkísérője és elengedhetetlen feltétele, képzeletem egyik fő működtetője. Nemcsak költő nem lett volna belőlem nélküle, de tisztességes magaviseletű férfiember se. Fegyverem – sőt: fegyverzetem. Nélküle védtelen volnék, mindössze harapni-karmolni képes, morgó-vonító-vinyogó állat. Távol áll tőlem a szellemeskedés szándéka, de el kell mondanom, hogy egyik legjobb gyerekkori barátom, aki süketnéma volt – magyar nyelven volt süketnéma. Olvasni tanítottam – őt is, magamat is –, értette a sajtómozgásomat, megértette a leírt betű és az általa nem hallott hang közötti kapcsolatot. Szabó Albert – így hívták őt, a padtársamat – tette világossá számomra valamilyen szinten: egyek vagyunk a nyelvvel. Ő magyarul volt süketnéma, a nyelv jelentette számára – még így is – a fő kapcsolatot a világunkkal. Sokszor töprengtem azon: vajon milyenek lehetnek a barátom álmai?

- *Hogyan lehet megvédeni nyelvünket az egyre elszaporodó idegen szavak beáramlásától? Kell ebben az ügyben döntést hoznia az MTA-nak?*

- A nyelvet nem kell megvédeni. Az idegen szavaktól sem. Ami nem magyar ezek közül, még az is alkalmazkodik, idomul a befogadó közeghez. A nyelvünkben megvan az az erő, amely természetesen választja ki az idegen szavak közül azokat, amelyekre szüksége lehet. Mi pedig akkor vagyunk gazdagok, ha a nyelvünk gazdag. Nincs, nem jó a kizárólagosság. Biciklizünk is, kerékpározunk is. Autóval közlekedünk, vagyis gépkocsival – ugyanazt jelenti. Nyelvünk egyik csodálatos képessége ez: használni mindkét lehetőséget. Nem mindenik nemzeti nyelv képes erre! Büszkélkedjünk! Arra a kérdésre, hogy milyen döntést kell hoznia az MTA-nak ebben az „ügyben” – nincs válaszom. Majd és mindenkor eldöntik Ők, Ott – a nyelv pedig vagy elfogadja e döntéseket, vagy nem. A nyelv: él, változik.

- *Már rég az ideje, hogy Kolozsváron él a család, főleg a hideg időszakban, aztán jön a nyár, amikor újból Sóvárad nyújt csendes, meghitt családi nyugalmat. Azt is mondhatnók: ez a ti földrajzi szülőföldetek. De hol van a szellemi szülőföld?*

- A szellemi szülőföld végtelen is lehetne, de akármilyen zavaró is földnek nevezni – kiegyezhetünk. Azért én inkább szellemi hazát mondanék, amelyben természetesen ott van a szent magyar költészet mindenestől, de az emlékirók – főleg az erdélyiek – mindenképpen. Aztán a prózaírók... – de ne folytassuk. Szellemileg nyilván ők a szülőim, ébren tartóim. De ez a szellemi haza, birodalom nagy erőfeszítések árán épül, senki számára nem eleve adott. Azért megtartó, mert naponta tenni kell a megtartásáért, a megvédéséért, nem lanyhulhat a figyelmünk. De a haza fiának lenni – ehhez semmi sem hasonlítható.

5 epolett – vállbojt, válllap

- *Mi van a munkapadon jelenleg?*

- Egy verseskönyv, félig készen. Vadonatúj versek.

- *Elkészül a 80-ra?*

- Nagyon remélem. Talán lesz egy meglepetéskötet is, egy prózakötet; csend van körülötte, azt jelenti, hogy dolgoznak rajta...

- *Mesélj a gyökerekről.*

- Mind a két oldalon tősgyökeres sóváradi vagyok, a Vass és a Király család sarjadéka. A Király nemzetség már az első erdélyi lustra idején megvolt Sóváradon, úgyszintén a Vass-nemzetség is (ez Édesanyám családja). Érdekeség csak annyi van ebben, hogy mindkét ágon Balázsnak hívták az őseimet. Szóval az 1600-as évek eleje óta vagyunk jelen. A Királyok 1690 óta lófók Apafi Mihály fejedelem pecsétetes nemeslevele szerint. E „kutyabórt” azonban 1977-ben az államhatalom képviselői magukhoz vették, milicista segédlettel, ahogy a cserébe itthagytott papírfecnin írták: „pentru expertiză” (vagyis felülvizsgálás végett). A „felülvizsgálás” azóta még nem fejeződött be, a büszkeségünket jelentő okmány a marosvásárhelyi levéltár egyik polcán lakik (állítólag), de nekünk vissza nem adják. Elvégre a miénk! Nem igaz?!

A családuk - a szűkebb - a magyar nyelv iránti elkötelezettségben él és dolgozik. Mindkét fiam, Farkas és Zoltán, nemcsak írástudó, hanem több kötetes költő-író-műfordító. Édesanyjuk - életem társa 49 éven át - Katona Éva, színművész volt, a Kolozsvári Magyar Színház tagja, aki több éven át színésznövendékeket is tanított és nevelt a szép s helyes magyar színpadi beszédre a kolozsvári egyetem színészképző szakán. De emellett versantológiák összeállítójaként is tevékenykedett: ő indította útjára a Kriterion Kiadó „111 vers”-sorozatát (111 vers erdélyi költőnőktől; 111 vers Kolozsvárról; 111 vers a Sóvidékről stb.). Az ötletet aztán, kissé átpofozva, mások vették át, természetesen egy szerepke engedélykérés nélkül...

A család határait a „rokonságig” tágítva mondhatom: írásszerető, írásművelő népség a miénk. Király Zoltánnal jöttünk rá a sóváradi kertben valamelyik nyári munka közben: akár ki is tüntethetnénk azt, aki mondjuk, Vásárhelytől Udvarhelyig vagy még tovább, talál egy olyan falusi portát, ahol két József Attila-díjas költő vágja-gereblyézi-szárítja a füvet *egyszerre*.

- *Kitől örököltétek az írásra való hajlamot?*

- Az írásra-mesélésre való hajlam Király nagyanyámtól szállt ránk. Soha el nem felejthető módon tudott mesét mondani, valahányszor meglátogatott bennünket nem sóváradi lakóhelyünkön. (Édesapám ide-oda helyezése folytán-okán három falut is tarthatnék „szülőföldemnek”). A betű s annak leírása nemes dolog - ez volt a családban elfogadott vezérvélemény - még akkor is, ha akadt olyan versfaragónk, aki fakitermelő vállalat igazgatójához is irányított, szerette volna, ha én verset írok az igazgatónak jobb minőségű faanyag beszerzése érdekében, mivel ő maga műbútorasztalos volt...

- *Még néhány szót a szülőkről, nagyszülőkről...*

- Szüleim 1942-ben esküdtek, a kicsi magyar világban. Apám tanító volt; Enyeden végzett. Én 1943. november 19-én születtem, '44-ben vége volt a kicsi

magyar világnak, '48-ban államosították az iskolákat, így édesapám előbb Nyárádgálfalvára került. Nagyapám 8 évig volt községi bíró, s az ötvenes években, amikor nem akart beállni a kollektívbe, elvitték a Duna-csatornához. Tőle tanultam meg a kaszálást s egyéb mezei munkákat, de legfőképpen a feltétlen emberséget...

- *A 7. osztályt itthon jártad ki, mert közben hazaköltöztetek, s következett a szovátai középiskola...*

- 1956-ban két középiskolát kapott az akkori rajon: az erdőszentgyörgyit és Szovátát. Én az utóbbit választottam. Öt kilométerre van tőlünk. Akkor még Ady Endre volt a neve, egészen 1965-ig, amikor Gh. Gheorghiu-Dej halálával államfőváltás következett. Mit mondjak: szerettük a tanárokat; némelyiküket élveztük is, tiszteltük is... Kezdekor jó humorú magyar tanárunk volt Werner Hugó. Nem voltam osztályfelelős, mert nem voltam a legjobb tanuló, de afféle vezér voltam. Jó társaság volt! Éjjel egy Csepel autóval mentünk tégláért, építőanyagért Gyulakutára, mert ott akkor épült a hőerőmű. Annyi anyag volt, amennyit akartunk, csak el kellett hozni. Mi építettük tovább az iskolát, mert nem volt befejezve. Már az elején jelezték: kaptok iskolát, de ti kell felépítsétek, ugyanígy a bentlakás ebédlőjét is.

- *Úgy általában, mivel telnek napjaid, mennyit írsz, s ha nem írsz, mivel foglalkozol?*

- Az író akkor is ír, amikor nem – ez közhely. Sok mindennel foglalkozom, de csak érintőlegesen. Ez nem jelent egyebet, mint hogy elvégzek mindenféle hétköznapi munkát, ami rám tartozik a ház körül, de valójában csak az érdekel, amit még ezután *csak én* végezhetek el, én írhatok meg. Koromnál fogva is figyel-nem kell az ilyesmire...

- *Milyen díjat, elismerést kaptál?*

- 1970-ben, '76-ban és '81-ben kaptam a Romániai Írók Szövetségének díját; 1975-ben a Kolozsvári Írói Egyesület fordítói díját; 1982-ben Pezsgő-díjat; 1997-ben József Attila-díjat. Volt még Látó-nívódíj, Déry Tibor-díj, Székelyföld-díj, EMIL-nagydíj, Caragiale-emlékérem, Arany János-díj, az Érdemrend lovagkeresztje, Szépirodalmi Figyelő-díj, Babérkoszorú-díj, a 2022. március 15-én átvett Kossuth-díj, ez a legutóbbi, 2023-ban a Méhes György életmű-díj.

- *Mit üzensz a mai fiataloknak?*

- Semmit. Az én üzenetem benne van a könyvekben. Nem vagyok világ-megváltó! Amit el akartam mondani, az le van írva. Az erdélyi magyar fiatalok figyeljenek oda, mi van a világban, és döntsék el: ha tíz év múlva tükörbe néznek, ne bánjanak meg semmit. Munka nélkül nincs jövő!

Székely Ferenc

SZÉKELY FERENC (1951, Pusztakamarás) néprajzi író, helytörténész, szerkesztő (*Erdőszentgyörgyi Figyelő*). Jelenleg nyugdíjas, írásait, interjúit több erdélyi lap (*Hargita Népe, Háromszék, Népújság, Székelyföld*) szokta közölni.